

EØS-pengene

- og det hemmelige misbruket

Dagbladet

Journalister som deltok i prosjektet:

Gunnar Thorenfeldt

Tomm W. Christiansen (video og foto)

Vegard Venli

Torgeir P. Krokfjord

Innhold:

Ideen som startet det hele

- 1. Enkle spørsmål**
- 2. Søk med ID-nummere**
- 3. Innsynsbegjæring hos 16 land**
- 4. Søk med prosjektkoder**
- 5. Island-press**
- 6. Søk i utenlandske kilder**
- 7. Oppsøke adresser**
- 8. Finne originalkildene**
- 9. Konsekvenser**
- 10. Fullstendig liste over publiserte artikler**

IDEEN SOM STARTET DET HELE

Dette prosjektet begynte med et skilt. Et skilt utenfor et ungdomsfengsel i Kaunas i Litauen.

På vei inn for å møte en gruppe mindreårige litauiske kriminelle, ble Dagbladets reporter stående og se på en plakat utenfor fengselet. I norske farger sto det at fengselet hadde blitt pusset opp med penger fra «Norway Grants».

Etter hvert så vi skiltet overalt mens vi reiste rundt omkring i Øst-Europa. Skiltene hang på kirker, gamle borger, barnehager og gamle monumenter. Noen ganger sto det «Norway Grants». Andre ganger sto det «EEA Grants».

Så hva var Norway Grants og EEA Grants?

Vi begynte å lese det som var tilgjengelig om ordningen.

Kort fortalt forsto vi ordningen slik: Hvert år gir Norge om lag tre milliarder kroner til EU-land som en del av EØS-avtalen. Dette er vår frivillige «medlemsavgift», som en del av handelsavtalen med EU. Også Island og Liechtenstein er med på ordningen.

Pengene skal gå til å styrke det sivile samfunnet i landene, bedre miljøet og helsen til befolkningen.

Siden 1994 hadde Norge totalt latt 38 milliarder skattekroner drysse over 16 utvalgte land i Europa.

Nå hadde Norge forpliktet seg til å bidra med enda mer penger.

I mai 2016 forpliktet Norge seg, sammen med Liechtenstein og Island, til å bidra med 26 milliarder kroner fram til 2024.

Hele 97 prosent av pengene kommer fra norske skattebetalere.

Men på tross av at pengene kom rett fra norske lommer, så hadde det vært liten medieomtale om misbruk av pengene og politikerne hadde heller ikke vist dette temaet stor interesse.

Da Riksrevisjonen gransket EØS-midlene i 2013 konkluderte de med at det var vanskelig å vite med sikkerhet hva som var effekten av EØS-milliardene.

Vårt prosjekt var å granske dette nærmere.

Innsynsarbeidet og Research en i forkant av artikkelen ble utført av Gunnar Thorenfeldt og startet høsten 2016. Mesteparten av Research en ble utført mens Thorenfeldt jobbet med andre prosjekter.

Reportasjeturen til Latvia, Bulgaria, Polen, Romania og Belgia ble gjennomført av Thorenfeldt og fotograf Tomm W. Christiansen i løpet av 2017. Torgeir P. Krokfjord bidro i flere oppfølgingsaker, og Vegard Venli hjalp med Research en og var med på å skrive flere artikler om åpenhet. Artiklene ble publisert i tidsperioden juli – oktober 2017.

I flere av landene samarbeidet vi med journalister og fikser. To som spesielt bør nevnes, er latviske Janis Zvērs og polske Marcin Krasnowolski.

METODER

1. ENKLE SPØRSMÅL

Når milliarder er spredd utover 16 land, i tusenvis av prosjekter, og har blitt plassert i alt fra skoler, svømmehaller, gamle borger og forskning på snøfnugg ...

... hvordan skal man da skille ut hva som er interessant? Hvor skal man se nærmere? Noen ganger er det enkle det beste.

Gjerne så presist mot det man faktisk lurer på som mulig.

Hva var det vi lurte på her? Jo, hadde EØS-penger blitt misbrukt?

Derfor spurte vi Utenriksdepartementet om akkurat det: «Kan vi få se alle saker hvor norske penger har blitt misbrukt?»

Slik formulerte vi det:

«Vi ber herved om innsyn i samtlige avviksmeldinger/meldinger om irregularitet og misbruk av EØS-midler som dere har mottatt i tidsperioden EØS-midlene har blitt utbetalt».

Vi sendte e-posten 29 september 2016. Vi ringte til kommunikasjonsavdelingen og purret.

En uke senere ringte Utenriksdepartementet oss tilbake. Tom Tjomsland fra Sentraleuropeisk avdeling kunne forklare oss at dette ikke var noe problem. De praktiserte full åpenhet. Hvert år sendte et kontor i Brussel, Financial Mechanism Office, ut en årsrapport på engelsk med oversikt over alle irregularitets-sakene.

Tjomsland sendte over rapportene til Dagbladet.

Men hva er egentlig åpenhet? Og hva kunne man lese i årsrapportene?

Ifølge Tjomsland hadde det i ordningenes levetid nærmest ikke vært misbrukt en eneste krone.

Rapportene understøttet dette. I perioden 2004 til 2009 ble det for eksempel gitt tilsammen 1,307 milliarder euro. I samme periode ble det bare oppdaget svindel i 0,59 prosent av sakene.

Dette viste at systemet fungerte, ifølge Utenriksdepartementet.

Totalt sju svindel-saker i tidsperioden 2004 – 2009 var ramset opp. Men når vi så nærmere på sakene var det vanskelig å forstå hva som egentlig hadde skjedd.

2. SØK MED ID-NUMMERE

En sak het for eksempel «ID126» og hadde foregått i Polen. Totalt var det snakk om 686 802 euro, over seks millioner norske kroner.

Det eneste som sto om svindelsaken var: *«Prosjektet stengt og hele støtten tatt tilbake. Ingen betaling har blitt gjort til prosjektet».*

Videre sto det: *«En domstol konkluderte med at prosjektansvarlig ba om bestiktelser da han valgte ut leverandører. Det ble derfor bestemt at prosjektet skulle stoppes. Det ble bedt om tilbakebetaling av all støtte som hadde blitt utbetalt og man avlyste all videre støtte».*

Ikke et eneste ord til stod om selve prosjektet.

Det var ikke lett å bli klok på hva som hva hadde skjedd. Hva handlet prosjektet om? Hva var de ulovlige forholdene?

Vi brukte ID-numrene i årsrapportene til å sende en ny innsynsbegjæring. Totalt ba vi om innsyn i nærmere 200 saker.

Men hvem skulle gi oss innsyn?

5. oktober 2016 sendte vi innsynsbegjæringen til Utenriksdepartementene (UD). Da vi purret ba UD oss om å sende henvendelsen til EØS-kontoret i Brussel som forvalter ordningen, Financial Mechanism Office (FMO). 21 november sendte vi innsynsbegjæringen til FMO. Tre dager senere svarte FMO at de hadde fått beskjed om at UD skulle håndtere saken. UD viste oss tilbake til FMO.

Etter gjentatte purringer, fikk vi beskjed om at innsynsbegjæringen var så omfattende at de trengte mer tid. I tillegg krevde de at innsynsbegjæringen måtte skrives på engelsk.

Selv om begge som jobbet kommunikasjonsavdelingen ved FMO var norske statsborgere, og dette handlet om forvaltningen av norske skattepenger, kom det krav om at all korrespondanse måtte foregå på engelsk.

«Since we are an international work place I am obliged to write in English. I'm sorry for the inconvenience», skrev tidligere Aftenposten-journalist Mala Wang-Naveen til Dagbladet.

16 desember 2016 fikk vi svar fra Financial Mechanism Office ved dets norske direktør Ståle Torstein Risa. På engelsk skrev han at de hadde gitt Dagbladet innsyn i en del av irregulærhets-rapportene, men at sentral informasjon hadde blitt anonymisert.

«Personal data as well as information whose disclosure could undermine the protection of commercial interest of legal persons have been removed», skrev Risa.

Da vi gikk gjennom dokumentene, så ble det klart at i alle saker hvor FMO hadde konkludert med svindel, ble sentral informasjon hemmeligstemplet.

Hva betydde det?

I den polske svindel-saken med ID-nummeret «ID126» betydde det blant annet at disse opplysningene ble hemmeligholdt:

- * Navnet på prosjektet
- * Personen som var ansvarlig
- * Den totale summen på prosjektet
- * Navnet på distriktsdomstolen som dømte i saken
- * Kommunen som var involvert
- * Dommen mot personen som var involvert

Avslaget oppga ikke hjemmel i noen paragraf.

Da vi spurte FMO om hva som var hjemmelen for anonymiseringen, så fikk vi til svar at Norge i forhandlinger med Island og Liechtenstein hadde blitt enige om et spesialregelverk for innsyn.

Der kom det blant annet fram at de tre landene hadde vedtatt i EFTA-styret å holde all informasjon hemmelig **«som kunne skade kommersielle eller personlige interesser eller privatlivet til personen eller bedriften omtalt».**

Dermed var norske skattebetalere avskåret fra å få vite hvem eller hvordan pengene deres hadde blitt svindlet med.

Dersom vi ønsket å anke avgjørelsen, så måtte vi fremme en skriftlig klage til donorstatene, representert ved styret til Financial Mechanism Office, skrev FMOs kommunikasjonsjef,

Lillann Weggersen, til Dagbladet. Hun skrev videre at klagen måtte sendes per post til Brussel.

«Klagen må skrives på engelsk, og det må spesifiseres hvilke sladdinger i hvilke dokumenter det klages på. En generell klage vil ikke bli behandlet av styret», skrev Weggersen videre.

Vi startet arbeidet med å lage en skriftlig klage, men vi begynte også å tenke. Fantes det en vei rundt? Gikk det an å få tak i informasjon om svindelsakene andre steder?

Vi tok kontakt med Riksrevisjonene i samtlige 16 EU-land som hadde mottatt EØS-midler fra Norge. Noen svarte aldri. Andre framsto først og fremst som svært avvisende.

*«Tusen takk for din e-post. Vårt kontor har ingen dokumenter som gjelder irregulariteter eller svindel med EEA Grants eller Norway Grants. **Dessuten deler vi aldri slike dokumenter med en tredjepart**»,* skrev Kypros sin riksrevisor, Akis Kikas, til Dagbladet.

Flere pekte på at Riksrevisjonen ikke hadde ansvaret for EØS-midlene, men at det var hvert lands såkalte «Focal Point», et kontor som hadde ansvar for å forvalte den norske EØS-støtten, som hadde ansvaret for å følge opp pengebruken. Disse støttepunktene lå som regel under landets finansdepartementer.

3. INNSYNSBEGJÆRING I 16 LAND

FMO hadde selv lagt ut en liste med telefonnummer og e-postadresse til hvert lands støttepunkt.

Vi sendte en e-post til samtlige land som hadde mottatt EØS-midler hvor vi ba om innsyn i dokumenter som gjaldt misbruk av EØS-midler.

Svarene var svært forskjellige.

For eksempel opplyste Tsjekkia de at de ikke hadde lov til å gi ut dokumentene hvis vi ikke lagde en formell innsynsbegjæring i henhold til tsjekkisk lov. Noe vi gjorde.

Latviske myndigheter var skeptiske til Dagbladets hevendelse.

«Før vi tar en avgjørelse på om du har rett til å få tilgang til irregularitets-rapportene i henhold til latvisk offentlighetslov, så må vi være sikre på at ingen skade vil skje land eller særlige personlige interesser. Derfor ber vi deg om å gi oss en forklaring på hvordan du vil bruke informasjonen, og hvilken journalistisk erfaring du selv har. Jobber du med spesielle temaer eller saker?»

Etter å ha ringt dem opp og sendt dem en redegjørelse for Dagbladets etiske retningslinjer fikk vi innsyn.

Totalt fikk vi innsyn i rapporter hos 13 land. Her er tre eksempler:

Bulgaria: Nektet først Dagbladet innsyn i henhold til bulgarsk lovgivning. Etter at Dagbladet klagde på avgjørelsen, fikk Dagbladet innsyn i en rekke irregularitets-rapporter som var delvis anonymisert for å skjerme «private eller forretningshemmeligheter».

Estland: Estiske myndigheter krevde at innsynsbegjæringen ble rettet i henhold til estisk lov. Blant annet krevde de å få vite hva «the basis and purpose» var for Dagbladets innsynsbegjæring. Vi skrev en lengre redegjørelse hvor vi brukte våre etiske retningslinjer som grunnlag. Da så var gjort ga de innsyn med én gang.

Hellas: Først nektet de innsyn. De begrunnet ikke dette med noe lovverk. Da Dagbladet purret, ga de oss innsyn i samtlige saker som var avsluttet.

Flere av landene viste seg å ha en langt mer åpen praksis når det gjaldt innsyn enn EFTA-landene, Norge, Island og Liechtenstein.

2. Type of reporting (tick one of the alternatives)	
Immediate reporting of irregularities according to 3.1 of the Irregularities Guideline	
Regular report on new irregularities according to 3.2 of the Irregularities Guideline	X
3. Reporting Period and reference number	
3.1 Report for period from and including (month/year) To and including (month/year)	04/2009 12/2012
3.2 Reference number of this report	PL0401/1
4. Irregularities / no irregularities to report	
4.1 If no suspected or actual irregularities, tick this box (parts 5 and 6 of this table does not need completing)	
4.2 If suspected or actual irregularities, tick this box (parts 5 and 6 of this table must be completed)	X
5. Project Information	
5.1 Project name	
5.2 FMO Number	
5.3 Total amount of support for the project in €	

FØR OG ETTER: Norsk åpenhet til venstre, polsk åpenhet til høyre. FOTO: JACQUES HVISTENDAHL / DAGBLADET

Dermed fikk vi tilgang til opplysninger som Norge ønsket å holde hemmelig.

En av de som valgte å vise størst mulig grad av åpenhet, var polske myndigheter:

Polske myndigheter sendte Dagbladet samtlige irregularitets-rapporter de hadde sendt FMO. Bare person-navnene var anonymisert.

Både koden til prosjektet, navn på prosjektet, den totale summen på prosjektet, navnet på distriktsdomstolen som dømte i saken og kommunen var usladdet i dokumentene.

Dette betydde for eksempel at vi kunne se hva som skjulte seg bak saken med ID-nummeret «ID126».

4. SØK MED PROSJEKTKODER

Vil fikk også vite hva som var prosjektkoden: «PL0401» (som var helt annerledes enn ID-nummeret som var ført opp i irregularitetsrapportene).

Dermed hadde vi mulighet for å gå videre.

Vi hadde allerede bedt om innsyn i tusenvis av dokumenter i den norske Offentlig elektronisk postjournal (OEP) ut i fra søkeord som «Norway Grants», «EEA Grants», «EØS-midler» osv ...

Takket være blant annet de polske dokumentene så kunne vi nå også søke etter de konkrete sakene.

For eksempel ved å søke etter «PL0401» så fant vi i OEP blant annet tildelingsbrevet og avtalen mellom norske myndigheter og den polske støtte-mottakeren. Dermed hadde vi puslebrikkene vi trengte for å grave videre i saken hos polske kilder.

På tross av at dette handler om forvaltning av norske skattepenger, så viste altså Utenriksdepartementet seg langt mer restriktiv enn eksempelvis polske myndigheter når det gjaldt åpenhet.

I en svindel-sak som gjaldt et danseprosjekt i samarbeid mellom Norge og Polen, ga Polen Dagbladet tilgang til samtlige dokumenter.

Norske myndigheter ville holde sin egen granskning av saken hemmelig, begrunnet med offentlighetsloven paragraf 14.1. ledd, fordi dokumentet var internt.

Da Dagbladet klagde på dette, argumenterte vi blant annet med at det var rart at norske myndigheter ville holde noe hemmelig som polske myndigheter var åpne om. Da snudde UD og ga Dagbladet fullt innsyn i dokumentene.

5. ISLAND-PRESS

Hvis norske myndigheter ikke vil gi oss innpass, så kanskje islandske myndigheter ville det? Island var tross alt ett av tre land som sto bak «EEA Grants».

Allerede 24. januar 2017 sendte vi en e-post til islandsk UD hvor vi ba om «information and access to correspondence between Iceland government and EEA (FMO - Financial Mechanism Office) concerning EEA Grants».

Først 21. april fikk vi svar. Etter å ha gått gjennom islandske offentlighetslover sendte vi følgende innsynsbegjæring:

«I hereby ask for all documents concerning fraud and irregularities reports in the EEA Grants from 2012 until today».

Først seks måneder etter at Dagbladet ba om tilgang til rapportene fikk vi svar.

«Siden din forespørsel gjelder forhold til andre stater, var den avslått. Dessverre, på grunn av en feil fikk du ikke beskjed om dette og det beklager vi», skrev Urdur Gunnarsdottir, presseansvarlig hos det islandske utenriksdepartementet.

IKKE ÅPEN: Island vil ikke gi Dagbladet innsyn i EØS-juks. Her ved Islands utenriksminister Gudlaugur Thor Thordarson. Foto: AFP/Maurizio Gambarini/NTB Scanpix

EØS-pengene

Island nekter Dagbladet innsyn i EØS-juks

Dagbladet sendte en rekke spørsmål til Islands utenriksminister, Gudlaugur Thor Thordarson. Blant annet spurte vi Gudlaugur: Er det i tråd med islandske verdier å holde informasjon om korrupsjon og misbruk hemmelig?

Dagbladet fikk ikke noe svar fra Gudlaugur.

26. august publiserte vi artikkelen: «Island nekter Dagbladet innsyn i EØS-juks».

Saken vekte oppsikt i islandske medier. Senere samme dag publiserte den islandske avisen Fréttablaðið en større artikkel om hemmeligholdet.

«Utenriksdepartementet nektet nylig den norske journalisten Gunnars Thorenfeldts anmodning om tilgang til data om økonomiske spørsmål fra mottakere fra EØS-fondet. Fondet drives av Norge, Island og Liechtenstein, og Islands årlige bidrag til fondet utgjør nesten en halv milliard», skrev avisa.

Etter artikkelen ble publisert ble Dagbladet kontakt av en rekke islandske politikere, som tok opp saken med regjeringen.

Dermed snudde islandske myndigheter.

«Vi vil gi Dagbladet og Fréttablaðið tilgang til alle dokumenter dere har bedt om», sa informasjonsdirektør i det Islandske Utenriksdepartementet, Andri Lúthersson til Dagbladet.

Dermed fikk vi tilgang til en rekke nye dokumenter som gjaldt forvaltningen av pengene. Disse opplysningene ble ikke avgjørende, men samtidig bidro de til det større puslespillet.

Blant annet fikk vi unik tilgang til en rekke dokumenter som handlet om hvordan kontrollmekanismene fungerte.

6. SØK I UTENLANDSKE KILDER

Bevæpnet med navn på domstolen og kommunen som hadde fått EØS-midlene, begynte vi å søke etter den polske svindel-saken i lokale polske aviser.

Med hjelp av en polsk tolk ringte vi opp lokalaviser i regionen for å høre om noen kjente til saken. Dette fordi flere av journalistene ikke snakket engelsk og ingen av Dagbladets journalister snakket polsk.

Dette ga resultater. Etter hvert fikk vi lagd oss en oversikt over hva de polske lokalavisene hadde skrevet om svindel-saken

Gjennom dem fikk vi tilgang til navnet på personen som skulle ha stått bak svindelen: Han het Piotr Czubinsky, og var tidligere ordfører i den polske byen Krasnik.

Vi fikk også hjelp av tolken til å utforme en innsynsbegjæring på polsk til den lokale distriktsdomstolen som hadde dømt i saken.

27. april 2017 fikk vi svar. Siden vi ikke var en part i rettsaken, så mente den polske domstolen at vi ikke hadde rett til å få innsyn i saken.

Vi begynte derfor å jobbe på en annen måte.

Vi fikk tak i en polsk researcher, som tidligere hadde jobbet for en rekke utenlandske medier. Han tok kontakt med polske politimyndigheter, og påtaleansvarlig i distriktet. Han fikk også kontakt med ordførerens polske advokat og ansatte i kommune.

Dette gjorde at vi fikk tak i en lang rekke adresser vi kunne besøke, blant annet lokalet hvor prosjektet hadde foregått og adressen til flere av aktørene i saken

Vi gjentok denne prosessen i en rekke land med hell, blant annet i Latvia og Bulgaria.

7. OPPSØKE ADRESSER

I løpet av april mente vi at vi hadde nok adresser til å forsvare å reise til Polen.

Den første reisen gikk til den lille polske byen Krasnik.

Som metode er det få ting som slår å snakke direkte med folk og møte opp der hvor hendelsene har funnet sted.

Det første stedet vi besøkte i Krasnik var rådhuset. Der fikk vi innsyn i en rekke dokumenter om saken, og vi snakket med ansatte i kommunen. Deretter besøkte vi den lokale

påtaleansvarlige. Der fikk vi en oversikt over rettsprosessen, og det rettslige grunnlaget for saken.

Deretter besøkte vi adressen til hovedkontoret hvor prosjektet hadde vært organisert fra. Vi besøkte også kona til ordføreren hjemme på deres felles privatadresse.

Til sammen ga dette godt innsyn i en sak som norske myndigheter hadde ønsket å holde hemmelig. Historien om ordføreren hadde aldri tidligere blitt omtalt i norske medier.

30. juli 2017 kunne vi publisere saken «Ordfører Piotr (51) levde luksusliv på norske EØS-penger».

20 NYHET EØS-PENGENE **NYHET 21**

STJAL NORSKE PENGER: 26. mars 2016 ble ordfører Piotr Czuchra arresteret. Han ble anklaget for å ha stjålet norske EØS-penger. FOTO: ANDRZEJ POKORNY/EDENNIA WYDZIAŁOWO

LEVDE LUKSUSLIV PÅ NORSKE BISTANDS-PENGER

Ordfører Piotrs knall og fall er godt kjent i Krasnik, men fortsatt er helt sentral informasjon om den norske EØS-flaskoen hemmeligstemplet. Dagbladet fant noen av svarene i Polen.

I POLEN

GONNAR THORENFELDT
gth@dagbladet.no

TOMMY W. CHRISTIANSEN, foto
twh@dagbladet.no

KRASNIK I POLEN(Dagbladet): Den store ermpengen gir saker til side, to skattebønder kommer innomst.

Der var det kanskje ikke, men mannen min sitter i fengsel, det betyr som sagt på gjeldsbilansen minster, med en gjeldsbil på armen.

Han heter Aleksandra, og er kona til en utrikkelig og be-lykret mann: Krasniks tidligere ordfører, Piotr Czuchra (51). For noen år tilbake var han konger på konger, og det var som om alle skulle følge, og som levde i en og din.

På norske skattepenger, skulle det være og.

– Alle stjeler

Vi har mest opp utvært den store og godt beskyttede museet som står av. Den ligger i nærheten av Krasnik, en ganske liten by i Polen, 20 mil sør-vest for Warszawa og noen mil vest for Ukraina.

Aleksandra er overnokende jevn, og forteller om et rufft til, som oppga de store huset hadde vært i tilblivelse på vegne av skattebønder.

– Alle stjeler millioner - hundrevis av millioner.

Alle gjør det, sier Aleksandra.

Spyker for fred

I begynnelsen var alt veldig knokke.

Ordfører Piotr Czuchra fikk i 2008 med seg flere myndigheter og satte som mål å realisere til prosjektet «Polen-utvikling sentrum».

I begynnelsen var prosjektet presentert som et ut i bilde av utværet, penger og muligheter. Han er kjed i svart dress, skjorta er lys, slipet rødt og blått skjult.

Piotr lever en ny form for luksus.

Byen skal blomstre, bare da får skattebønder. De skal ikke behagelig, og det skal være 37 000 mennesker, strøpenger og skattebønder mellom Ukraina og Polen, og styrke utværet mellom de to landene.

Piotr skriver til og med at Krasnik skal bli et internasjonalt turistmål.

Det har vært en god tid til å være sann. Det var det de og.

Jubelen slipper løs

Men ordfører Piotr, kona Aleksandra og beboerne kunne snart slippe jubelen løs. Noen siter opp, og i 2009 ble utværet prosjektet innført med 6,7 millioner norske kroner.

Gittene EØS-avtalen har Norge forpliktet seg til å gi tre milliarder kroner i trykkløst utværet og gode for-mål i EU-land. Pengene skal utværet på skattebønder, i sam-beret med de aktuelle landene.

Piotr var en av de holdige - byens senter kunne gå i gang og endre byen til det bedre.

Skriften på veggen

Den nye delen av byen er opplyst etter ammunisjonsfab-riken, og byer «Krasnik» «Krasnik» «Krasnik».

Det var her byens jule- og vevet til å jobbe seg i i høi tid under den vevet. Og det er bare det som finnes i en annen by.

Mått ble de store og boligblokkene står det en fre-venten ut trykkløst. Store vinduer i store blokk.

«Norway grants» står det midt på skiltet. Ved siden av det står «Krasnik» «Krasnik» «Krasnik».

En norsk ruin

Han dør, og jeg får en presentasjon bak en mark-ning så rivede av ruinene. Det har vært en fangst som skattebønder og skattebønder. Folkene er i byen og i en le-ve som over kanten for å se han. Han har blødt, har og oppværet.

Han dør, og jeg får, gjenne barn, og blir over til en-blett. «Krasnik» «Krasnik» «Krasnik».

FORTSETTER NESTE SIDE

For første gang fikk norske lesere vite hvordan deres skattepenger hadde blitt misbrukt av en korrupt ordfører i en liten polsk by.

Noen ganger ble nettopp møtet med de ansvarlige i prosjektene helt avgjørende.

I den polske byen Bytom møtte vi for eksempel en mann som ifølge FMO-papirene hadde vært med på å svindle til seg penger fra et norsk-støttet danseprosjekt.

Saken var ikke tidligere omtalt i Norge, og ingen visste hvem som hadde underslått pengene eller hva som angivelig hadde skjedd med dem.

Men da Dagbladet konfronterte denne mannen direkte, innrømmet han at han hadde forfalsket flere av prosjektdokumentene. Men han påsto at det var gjort i beste mening.

31. juli 2017 kunne vi publisere saken «Norske penger og verdensberømt polsk danser i bedrageri-skandale».

En annen gang oppmøte ble helt avgjørende, var da vi gransket hva som hadde skjedd med penger til en organisasjon for blinde barn. Det eneste vi visste var at organisasjonen var en av flere som ble gransket for misbruk av midler.

Da vi dro til senteret i Jurmala, utenfor hovedstaden i Latvia, Riga, så var det bare en rønne der. Prosjektet var til og med ført opp med en norsk kommune som ikke eksisterte på Norway Grants' egne nettsider.

15. august kunne vi publisere «Aivija fikk norske EØS-penger for å lage sommerleir for blinde barn – alarmen gikk da hun ikke kunne bevise at leiren hadde funnet sted».

Noen ganger hadde vi bare et bilde og ikke noen adresse. I en sak som handlet om et rumensk prosjekt hadde vi bare et bilde av en inngang til et skjul. Med en skabbete løshund foran.

Bildet hadde vi fått fra en e-post som hadde blitt sendt til Politidirektoratet.

Fra kilder hadde vi fått vite at det var snakk om et slags gammelt helsearkiv.

I Bucuresti i Romania reiste vi rundt på sykehus og helsestasjoner og viste fram bildet. Først etter å ha snakket med mer enn ti personer, både taxisjåfører og renholdsarbeidere fant vi til slutt fant vi en forsker som hadde jobbet med arkivet i den nå slitte bygningen da hun var ung student.

Vi reiste til adressen og fant bygget.

3. september 2017 publiserte vi artikkelen «9 millioner norske EØS-kroner skulle hjelpe 100 kvinnelige menneskehandel-ofre i Romania. Prosjektet stoppet ved denne rønna».

8. FINNE ORIGINALKILDENE

Ved å be om innsyn i prosjektkode hos OEP, latviske myndigheter og FMO, og søke etter ID-nummeret kom vi over en spennende sak fra Latvia.

Organisasjonen som sto bak arrangementet fikk cirka 110 000 norske kroner for å arrangere en «likestillingskonferanse for latviske lærere og offentlige ansatte». Konferansen foregikk i Latvias rådhus, og ble arrangert i desember 2013.

Blant dokumentene vi ba om innsyn i, var det en kopi av et foredrag som ble holdt under konferansen. Foredraget ble holdt av den kjente latviske kriminologen Andrejs Vilks.

Vi fikk også tak i et video-opptak av selve foredraget. Under foredraget påsto Vilks blant annet at Norge og EU foregrep seg på barn i barnehagene.

«Først lærer de å massere barnas kjønnsorgan fra de er ett til tre år. Det er spesielt anbefalt for fedre å ta på vaginaen og klitorisen til deres døtre», sa Vilks under foredraget.

Ved å bruke Googles bildesøk og søke etter formuleringene fra foredraget på blant annet engelsk, russisk og latvisk fant vi fram til originalkildene til foredraget.

Vi fant blant annet ut at Vilks hadde hentet deler av foredraget sitt fra den russiske artikkelen «Hvorfor Norge har blitt et fristed for pedofile», som var publisert på en russisk blogg.

The screenshot shows a web browser window displaying a Russian blog post. The browser's address bar shows the URL: mikhailova.livejournal.com/113009.html. The page title is "Почему Норвегия становится международным прибежищем педофилов?". The author's profile is visible on the left, with the name "Михайлова" and a bio: "Блогер, военный-политический аналитик". The post content includes a date "Jan 11th, 2013 at 2:08 PM" and a main text block. The text discusses a scandal involving a 12-year-old girl and a pedophile, and mentions a letter to the Ministry of Culture in Moscow. The post is written in Russian and includes several tags and a list of names.

Under foredraget var Vilks ganske ekstrem, men på sidene han hadde hentet ut informasjonen sin fra var det enda verre:

Her ble det blant annet påstått at

*** 10 prosent av alle nordmenn er pedofile**

*** Jens Stoltenberg er pedofil og fremmer pedofili**

*** Norge ønsker mer pedofil-turisme: «Norge inviterer sexturister som vil ha moro med barn».**

Mye av foredraget sitt har Vilks også hentet fra en nettside som heter European Union Times, som er en høyreekstrem nettside.

Under foredraget påstår Vilks at EU jobber for å legalisere pedofili.

Professoren lar være å nevne hva som står i andre avsnitt i nettartikkelen:

«Hvorfor stemmer noen fortsatt på disse drittsekkene? Neste gang må vi alle stemme på NASJONALISTISKE (ekstreme høyre) POLITISKE PARTIER som kan føre oss tilbake til normaliteten».

I presentasjonen siterer også Vilks en annen høyreekstrem antihomoaktivist, nemlig Judith Reisman, som er mest kjent for sin kampanje for å stemple Alfred Kinsey, verdens mest kjente sexolog, som pedofil.

Reisman er også kjent for å mene at homobevegelsen i Tyskland la grunnlag for Nazipartiet og Holocaust, og hun har sammenlignet homoseksuelle grupper med Hitler-ungdommen.

Da den norske ambassaden fikk en bekymringsmelding fra det latviske helsedepartementet etter konferansen, ble prosjektansvarlig hos latviske myndigheter, organisasjonen SIF, spurt om innholdet på konferansen.

«I løpet av konferansen eller under foredragene (...) ble ingen kontroversielle idéer eller fakta identifisert som ville vært i strid med likestillingsprinsipper eller undergrave Latvias nåværende eller EUs sitt likestillingssyn (...) Det var verken ekstremistisk propaganda eller bevisst invitasjon til hat mellom spesielle grupper i samfunnet».

Det skrev leder for SIF Aija Bauere til granskningsmyndighetene 6. februar 2014. Brevet ble sendt videre til norske myndigheter.

6. august publiserte vi artikkelen «Andrejs Vilks fikk norske skattepenger for å spre russisk løgnpropaganda og høyreekstrem hets».

FIKK NORSE SKATTEPENER: Andrejs Vilks fikk norske skattepenger for å spre russisk løgnpropaganda og høyreekstrem hets til latviske lærere. Video: Tomm W. Christiansen og Gunnar Thorenfeldt

EØS-pengene:

Andrejs Vilks fikk norske skattepenger for å spre russisk løgnpropaganda og høyreekstrem hets

Lærte latviske lærere at EU og Norge forgriper seg på barn.

Saken vekket oppsikt i Latvia.

Dagen etter at Dagbladet publiserte historien, dedikerte Latvias dagsrevy, «Panorama», fem minutter til Dagbladets historie.

«Myten om at nordmenn er pedofile og at voldtekt av barn og incest er en del av en sosial tradisjon er et resultat av en raffinert russisk propaganda-kampanje. Denne kampanjen får nå oppmerksomhet i Norge», meldte Panorama.

Norvēģus satriec Latvijas profesora lekcija, kas balstījusies Krievijas propagandā

9. KONSEKVENSER

Gjennom Dagbladets artikler fikk vi:

- Satt søkelys på forvaltningen av milliarder av norske skattepenger gjennom EØS-avtalen. Misbrukssakene var ikke kjent for norske skattebetalere. De er blitt hemmeligholdt systematisk i en rekke land, deriblant Norge.
- Vist hvordan Norge gjennom EFTA/EØS har forhandlet bort våre egne åpenhetsprinsipper. Norge lot interessene til de som hadde begått svindel komme foran norske skattebetales rett til å se hvordan pengene deres ble brukt.
- Vist at den åpenhet norske myndigheter har påropt seg ikke var «reell». Den var verdiløs for dem som har ønsket å se hvordan pengene ble brukt. Dette vakte oppsikt i flere land. I Island, Polen og Latvia bidro det til en større debatt om de norske EØS-midlene.

Norske myndigheter har vært opptatt av å spre demokrati og «godt styringsvett» gjennom EØS-milliardene. Da er det paradoksalt at de glemmer at åpenhet og prinsippene for den norske offentlighetsloven er helt avgjørende for et reelt demokrati.

Spesielt må det være pinlig for Norge at land vi har påtatt oss å belære om godt styringsvett viser bedre åpenhetsvett enn oss selv.

Derfor var det veldig gledelig at artiklene også fikk konkrete konsekvenser for norsk åpenhet.

8. oktober 2017 kunne vi publisere artikkelen «Holdt EØS-juks hemmelig: Nå snur Norge og Island etter Dagbladet-avsløringer».

Kort tid etter fikk Dagbladet på nytt innsyn i flere irregularitetsrapporter fra FMO. Denne gangen i tråd med polsk åpenhet.

Vennlig hilsen
Gunnar Thorenfeldt
14. januar 2018

Fullstendig liste over samlet publisering med tittel, dato og medium:

1. 30. Juli 2017: «**Ordfører Piotr (51) levde luksusliv på norske EØS-penger (nett, papir og video)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/ordforer-piotr-51-levde-luksusliv-pa-norske-eos-penger/68546756>
2. 30. Juli 2017: «**EØS-PENGENE: Nå står nye norske milliarder på spill (nett)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/na-star-nye-norske-milliarder-pa-spill-espen-teigen-frp-vil-strupe-pengesekken/68546956>
3. 31. juli 2017: «**Norske penger og verdensberømt polsk danser i bedrageri-skandale (nett og video)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/norske-penger-og-verdensberomt-polsk-danser-i-bedrageri-skandale/68551900>
4. 6. august 2017: «**Andrejs Valks fikk norske skattepenger for å spre russisk løgnpropaganda og høyreekstrem hets (nett og video)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/andrejs-vilks-fikk-norske-skattepenger-for-a-spre-russisk-lognpropaganda-og-hoyreekstrem-hets/68566609>
5. 8. august 2017: «**Norges EU-minister om EØS-milliardene: - Det er frivillig for Norge å gi pengene (nett)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/norges-eu-minister-om-eos-milliardene---det-er-frivillig-for-norge-a-gi-pengene/68574084>
6. 13. august 2017: «**Derfor holder Norge EØS-juks hemmelig (nett)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/derfor-holder-norge-eos-juks-hemmelig/68576434>
7. 15. august 2017: «**Aivija fikk norske EØS-penger for å lage sommerleir for blinde barn – alarmen gikk da hun ikke kunne bevise at leiren hadde funnet sted (nett)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/aivija-fikk-norske-eos-penger-for-a-lage-sommerleir-for-blinde-barn--alarmen-gikk-da-hun-ikke-kunne-bevise-at-leiren-hadde-funnet-sted/68592272>
8. 26. august 2017: «**Dagbladet-video vekker oppsikt i Latvia. Nå får professor som spredde incest-rykter om Norge refs fra sitt eget universitet (nett)**».
<https://www.dagbladet.no/nyheter/dagbladet-video-vekker-opsikt-i-latvia/68610957>
9. 26. august 2017: «**Island nekter Dagbladet innsyn i EØS-juks (nett)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/island-nekter-dagbladet-innsyn-i-eos-juks/68634771>
10. 3. september 2017: «**9 millioner norske EØS-kroner skulle hjelpe 100 kvinnelige menneskehandel-ofre i Romania. Prosjektet stoppet ved denne rønna (nett og papir)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/9-millioner-norske-eos-kroner-skulle-hjelpe-100-kvinnelige-menneskehandel-ofre-i-romania-prosjektet-stoppet-ved-denne-ronna/68653894>
11. 7. oktober 2017: «**Den skjulte kampen om EØS-milliardene (nett og papir)**»
<https://www.dagbladet.no/nyheter/den-skjulte-kampen-om-eos-milliardene/68765547>

12. 7. oktober 2017: «**De stille milliardene er Norges europeiske hodepine**»

<https://www.dagbladet.no/kultur/de-stille-milliardene-er-norges-europeiske-hodepine/68765578>

13. 8. oktober 2017: «**Holdt EØS-juks hemmelig: Nå snur Norge og Island etter Dagbladet-avsløringer**»

<https://www.dagbladet.no/nyheter/holdt-eos-juks-hemmelig-na-snur-norge-og-island-etter-dagbladet-avsloringer/68765663>